

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΜΕΛΩΝ

Ὁ κ. **Ν. Ἐξαρχόπουλος**, εἰσηγούμενος τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Ἀντωνίου Χ. Παπαϊωάννου, λέγει τὰ ἑξῆς:

«Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Ἀντωνίου Χ. Παπαϊωάννου, σχολιάτρον καθηγητοῦ τῆς Ὑγιεινῆς ἐν τῷ Πειραματικῷ Σχολείῳ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἣτις ὑποκείμενον ἔχει τὴν ὑγιεινὴν κατάστασιν τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου τούτου, ὡς καὶ νοσήματα καὶ ἀνωμαλούς καταστάσεις αὐτῶν, ἀγνοούμενας ὑπὸ τῶν οἰκογενειῶν των.

»Εἰς τὴν ἔρευναν αὐτοῦ προέβη ὁ κ. Παπαϊωάννου, ἔχων ὡς βάσιν τὸ τηρούμενον ἐν τῷ σχολείῳ ἡμῶν *ἀτομικὸν δελτίον ὑγείας τῶν μαθητῶν*, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγκατοπτρίζεται ἡ ὅλη ὑγιεινὴ των κατάστασις καὶ αἱ κληρονομικαὶ αὐτῶν συνθήκαι. Ἡ τήρησις τοῦ δελτίου τούτου ἐν τῷ ἡμετέρῳ σχολείῳ εἶναι κατὰ τοῦτο μεγάλης σημασίας, διότι δὲν ἐξυπηρετεῖ μόνον πρακτικοὺς σκοποὺς, ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τὴν ἀποστολὴν τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου χρησιμεύει καὶ ὡς βάσις πρὸς ἐπιστημονικὰς θεωρητικὰς ἐρεῦνας. Μία δὲ τῶν ἐρευνῶν τούτων εἶναι καὶ ἡ παροῦσα ἀνακοίνωσις.

»Ὁ κ. Παπαϊωάννου συνήγαγε τὰ πορίσματα αὐτοῦ ἐκ τῶν δελτίων ἐνὸς ἔτους, τ. ἑ. ἐκ 385 περιπτώσεων μαθητῶν, ὑποβληθέντων εἰς λεπτομερῆ ἱατρικὴν ἐξέτασιν καὶ φοιτῶντων εἰς τὸ Πειραματικὸν Σχολεῖον κατὰ τὸ παρελθὸν σχολικὸν ἔτος.

»Ἐκ τούτων 209 εἶναι μαθηταὶ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ 176 τοῦ γυμνασίου. Ὡς εἰκός, διὰ νὰ ἐξαγάγῃ τὰ πορίσματα τῆς δευτέρας κατηγορίας ὁ κ. Παπαϊωάννου, ὥφειλε νὰ ἔλθῃ εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν καὶ πρὸς τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν ἦτο δυσχερὲς δι' αὐτόν, διότι ἐν τῷ Πειραματικῷ Σχολείῳ ἔχουσι τεθῆ εἰς ἐφαρμογὴν ποικίλα μέτρα, διευκολύνοντα τὴν συνεργασίαν ταύτην σχολείου καὶ γονέων. Τὰ πορίσματα παρίστανται ἀριθμητικῶς εἰς ἀναλυτικοὺς πίνακας, συνοδεύοντας τὴν ἀνακοίνωσιν ».

ΣΧΟΛΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ. — Ἡ ὑγιεινὴ κατάστασις τῶν μαθητῶν τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἀνώμαλοι καταστάσεις αὐτῶν ἀγνοούμεναι ὑπὸ τῆς οἰκογενείας*, ὑπὸ Ἀντ. Χ. Παπαϊωάννου, Σχολιάτρον. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ κ. Ν. Ἐξαρχοπούλου.

Τὸ ἀτομικὸν δελτίον ὑγείας τῶν μαθητῶν ἀποτελεῖ, ὡς γνωστόν, μίαν τῶν καινοτομιῶν, τὰς ὁποίας ὠρισμένα σχολεῖα ἔθεσαν εἰς ἐφαρμογὴν ἀπὸ τινων ἐτῶν, ἅμα τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ θεσμοῦ τῆς Σχολικῆς Ὑγιεινῆς καὶ παρ' ἡμῖν. Ἰδιαιτέραν ὁμως

* ANTOINE CH. PAPAÏCANNOU. — L'état de santé des élèves de l'École Expérimentale de l'Université d'Athènes et les maux ignorés de leurs familles. Ἐξ ἐρευνῶν γενομένων ἐν τῷ Πειραματικῷ Σχολείῳ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

σημασίαν προσέλαβεν ἡ καινοτομία αὕτη ἐν τῷ Πειραματικῷ Σχολείῳ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (Π.Σ.Π.Α.), συνδυασθεῖσα πρὸς τὴν ἴδρυσιν καὶ λειτουργίαν ἐν αὐτῷ εἰδικοῦ Ἱατρείου πρὸς παρακολούθησιν τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.

Ἡ ἴδρυσις εἰδικῆς σχολιατρικῆς ὑπηρεσίας ἐν τῷ Π.Σ.Π.Α. ἀποτελεῖ συνέχειαν τῶν γενικωτέρων παιδαγωγικῶν καὶ παιδολογικῶν μέτρων, τὰ ὅποια τὸ σχολεῖον τοῦτο ἔχει εἰσαγάγει τῇ εἰσηγήσει τοῦ Ἐπόπτου αὐτοῦ κ. Ἐξαρχοπούλου.

Εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς σχολιατρικῆς ὑπηρεσίας ἐν τῷ Π.Σ.Π.Α., ἐν συνεννοήσει πάντοτε μετὰ τοῦ κ. Ἐπόπτου αὐτοῦ, ἐθέσαμεν τὰς βάσεις συστηματικῆς ἱατρικῆς ἐξετάσεως καὶ παρακολουθήσεως τῆς ὑγείας τῶν μαθητῶν. Ἐν τῶν κυριωτέρων μέσων πρὸς ἐπιτυχίαν τούτων ὑπῆρξε καὶ ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἀτομικοῦ δελτίου ὑγείας τοῦ μαθητοῦ. Ὁ τύπος τοῦ ὑφ' ἡμῶν χρησιμοποιηθέντος δελτίου ὑγείας εἶναι ὁ ὑπὸ τῆς Κ.Τ.Ε. ἐκπονηθεὶς, ὁ καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τοῦ τμήματος Σχολικῆς Ὑγιεινῆς τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἀπὸ τινων ἐτῶν εἰσαχθεὶς, δεόντως προσηρμοσμένος πρὸς τὰς ἰδιαιτέρας συνθήκας τοῦ ἡμετέρου σχολείου. Τὸ δελτίον τοῦτο ἀπέβη πολυτιμώτατον στοιχεῖον οὐ μόνον ἀπὸ καθαρώς ἱατρικῆς ἀπόψεως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ γενικωτέρας παιδολογικῆς, διὰ τοῦτο δὲ καὶ κατατίθεται ἐν τῷ ἀτομικῷ φακέλλῳ τοῦ μαθητοῦ.

Ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα διὰ βραχέων τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀτομικοῦ δελτίου ὑγείας ἐν ταῖς γενικωτάταις αὐτοῦ γραμματαῖς· τοῦτο περιέχει τὰ ἐπόμενα στοιχεῖα:

Α'. Τὸ κληρονομικὸν τοῦ μαθητοῦ: ὑγιεινὴ κατάστασις γονέων, προγόνων, ἀδελφῶν καὶ στενωτέρων πλαγίων συγγενῶν, θάνατοι ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ, ἀκριβὲς κατὰ τὸ δυνατὸν ἡλικία γεννητόρων κλπ.

Β'. Τὸ ἀναμνηστικὸν τοῦ μαθητοῦ: λοιμώδεις νόσοι, ὑπὸ τῶν ὁποίων τυχὸν οὗτος προσεβλήθη, ἄλλα σοβαρὰ νοσήματα κλπ.

Γ'. Τὴν ὑγιεινὴν κατάστασιν τοῦ μαθητοῦ, καὶ δῆ: 1) τῶν κυριωτέρων αἰσθητηρίων ὀργάνων (ὀφθαλμῶν, ὠτων) μετ' ἀναγραφῆς καὶ τῆς ὀξύτητος αὐτῶν, 2) τῆς στοματικῆς κοιλότητος (στόμα, ὀδόντες, ἀμυγδαλαῖ, ἀδενοειδεῖς ἐκβλαστήσεις κλπ., 3) τοῦ θώρακος (καρδία, πνεύμονες), 4) τῆς θρέψεως, 5) τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ 6) τοῦ δέρματος καὶ τοῦ τριχωτοῦ τῆς κεφαλῆς.

Δ'. Πίνακα τῶν γενομένων ἐπὶ τοῦ μαθητοῦ ἐμβολιασμῶν μετὰ τῆς χρονολογίας ἐκάστου ἐξ αὐτῶν.

Ε'. Γενικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τοῦ μαθητοῦ. Ἐνταῦθα συμπεριλαμβάνονται καὶ παρατηρήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὴν σωματικὴν καθαριότητα, ὡς καὶ ἄλλαι, πρὸς ἃς οὐδεμίαν νύξιν παρέχει τὸ δελτίον.

Ἄπαντα τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα καταγράφονται ἐν τῷ δελτίῳ ὑγείας κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ φαίνηται ἡ ὅλη πορεία τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τοῦ μαθητοῦ ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου ἔτους τῆς φοιτήσεώς του εἰς τὸ σχολεῖον,

ἤτοι ἀπὸ τῆς πρώτης τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου μέχρι καὶ τῆς τελευταίας τοῦ Δημοτικοῦ ἢ τοῦ Γυμνασίου.

Ἐκ τῆς συντόμου ταύτης ἀναλύσεως καταφαίνεται ἡ ὑψίστη σπουδαιότης τοῦ ἀτομικοῦ δελτίου ὑγείας, ὅπερ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀσφαλῆς βάσις καὶ πρὸς στατιστικὰς, ἰατρικὰς, ὑγιεινολογικὰς καὶ παιδολογικὰς ἀκόμη ἐρεῦνας. Τοιαῦται δὲ ἔρευναι, παρὰ τὸ ὀλιγόχρονον τῆς λειτουργίας τοῦ εἰδικοῦ Ἰατρείου ἐν τῷ Π.Σ.Π.Α., ἤρξαντο ἤδη ἐν αὐτῷ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀφθόνων στοιχείων, ἅτινα συλλέγομεν ἐκ τοῦ κατὰ τὸν ἐκτεθέντα τρόπον συνταχθέντος δελτίου ὑγείας. Ἐν τῇ παρουσίᾳ ἀνακοινώσῃ θὰ περιορισθῶμεν εἰς ἐν μόνον σημεῖον τῶν ἡμετέρων ἐρευνῶν. Τοῦτο δ' εἶναι ἡ ἐξακρίβωσις τῆς νοσηρότητος τῶν μαθητῶν, σωματικῶν ἀνωμαλιῶν καὶ ἄλλων σοβαρῶν ἀποκλίσεων ἀπὸ τοῦ φυσιολογικοῦ, ἔναντι τῶν ὁποίων ἡ οἰκογένεια ἐτήρει παντελῆ ἀδιαφορίαν, ἥ — τὸ καὶ σπουδαιότερον — ἡγνόμεν αὐτάς. Καὶ μόνῃ δὲ ἡ τοιαύτη διαπίστωσις εἶναι ἱκανὴ νὰ καταδείξῃ τὴν ὑψίστην σημασίαν τῆς συστηματικῆς ἱατρικῆς παρακολουθήσεως τῶν μαθητῶν ἐν τῷ σχολείῳ καὶ τὰ μεγάλα προκύπτοντα ἐξ αὐτῆς πρακτικὰ καὶ κοινωνικὰ ὠφελήματα.

Πρὶν ἢ εἰσελθῶμεν εἰς τὸ κύριον θέμα, θὰ προτάξωμεν ὀλίγας λέξεις περὶ τοῦ τρόπου τῆς κατάρτισεως τοῦ δελτίου ὑγείας. Τοῦτο κατάρτιζεται τῇ συνεργασίᾳ σχολιάτρου καὶ γονέων. Οἱ γονεῖς προσερχόμενοι κατὰ τὴν πρώτην ἱατρικὴν ἐξέτασιν ἐκάστου μαθητοῦ, κατόπιν ἀτομικῆς ἑκαστος προσκλήσεως, ὑποβάλλονται εἰς ποικίλας ἐρωτήσεις, ἀναφερομένας εἰς τὸν τρόπον τῆς διατροφῆς καὶ τῆς διαβιώσεως τῶν τέκνων ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, τὸ κανονικὸν ἢ μὴ τοῦ ὕπνου καὶ τὰς λοιπὰς τῆς ἐν τῷ οἴκῳ ζωῆς συνθήκας. Ἐρωτῶνται ἐπίσης περὶ τῶν ἀσθενειῶν, ὅφ' ὧν τυχὸν προσεβλήθησαν τὰ τέκνα των κατὰ τὸν προσχολικὸν αὐτῶν βίον, ἐκ παραλλήλου δὲ προκαλοῦνται καταλλήλως εἰς παροχὴν πληροφοριῶν, ἀναφερομένων εἰς τὴν κληρονομικότητα, εἰς τὴν σειρὰν τῶν γεννήσεων τῶν ἀδελφῶν, εἰς τυχὸν ἀκουσίας διακοπὰς κυήσεως τῆς μητρὸς, ὡς καὶ παντὸς ἄλλου στοιχείου συντελοῦντος εἰς τὴν πλήρη κατανόησιν καὶ διάγνωσιν τῆς σωματικῆς καταστάσεως καὶ ὑγείας τῶν μαθητῶν. Αἱ πληροφορίες αὗται καταγράφονται ἐπιμελῶς εἰς τὰς εἰδικὰς στήλας τοῦ ἀτομικοῦ δελτίου ὑγείας.

Μετὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην παρέχεται εἰς τοὺς γονεῖς καὶ κηδεμόνας πᾶσα ζητούμενη ὑπ' αὐτῶν ἐν σχέσει πρὸς τὰ τέκνα των πληροφορία, ὡς καὶ ὅσαι ὁδηγαίαι ἤθελον θεωρηθῇ ἐκάστοτε ἀναγκαῖαι διὰ τὴν ὑγιεινὴν ἀνατροφὴν αὐτῶν. Σημειωτέον ὅμως, ὅτι πληροφορίες τινὲς ἐμπιστευτικῆς φύσεως, τὰς ὁποίας ὁ σχολίατρος ἐκμαιεῖται παρὰ τῶν μαθητῶν ἀπ' εὐθείας, τηροῦνται ὑπ' αὐτοῦ μυστικαὶ ἀπὸ τε τοῦ διδασκαλικοῦ προσωπικοῦ τοῦ σχολείου καὶ τῆς οἰκογενείας· εὐνόητον εἶναι ὅτι αὗται ἀναφέρονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν γενετήσιον ὁρμὴν τῶν μαθητῶν. Ἐν τοσοῦτῳ καὶ τοιαῦται πληροφορίες ἀνακοινοῦνται καταλλήλως εἰς τοὺς γονεῖς ἢ τοὺς διδασκάλους, ὡς αἰσθάνονται παιδαγωγικὴ ἀνάγκη ἐπιβάλλει τοῦτο.

Ἄλλ' ὁ σχολίατρος τοῦ Π.Σ.Π.Α. ἔρχεται πολλάκις εἰς συνεννόησιν καὶ συνεργα-

σίαν καὶ μετὰ τοῦ Γυμναστοῦ τοῦ σχολείου διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ τελευταίου λήψιν καταλλήλων ἐν τῇ γυμναστικῇ μέτρων πρὸς ἄρσιν ἢ περιορισμὸν σωματικῆς τιнос ἀνωμαλίας μαθητοῦ. Τοῦτο ἰδίως συμβαίνει, ὅσάκις παρουσιάζονται περιπτώσεις ἀνωμαλιῶν τῆς σπονδυλικῆς στήλης (σκολίωσις κλπ.) καὶ τοῦ σκελετοῦ ἐν γένει. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν συνεργάζεται οὐχὶ σπανίως ὁ σχολίατρος καὶ μετὰ τῶν τακτικῶν διδασκάλων (ὀρντιναρίων) τῶν τάξεων, ἰδίως διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν μαθητῶν εἰς ἀνάλογα πρὸς τὴν σωματικὴν αὐτῶν διασκευὴν θρανία καὶ εἰς θέσεις συναρδούσας πρὸς τὴν κατὰστασιν τῶν ἀνωτέρων αἰσθήσεων αὐτῶν (ὁράσεως καὶ ἀκοῆς).

Ἡ τοιαύτη ἐπικοινωνία μετὰ τῶν οἰκογενειῶν τῶν μαθητῶν παρέσχεν εἰς ἡμᾶς τὸ ὕλικόν τῆς παρούσης ἀνακοινώσεως. Ἐφερε δηλαδὴ εἰς φῶς, ὅτι πολλάκις οἱ μαθηταὶ πάσχουσιν ἐκ διαφόρων χρονίων νοσημάτων, διατελούντων ἐν λανθανούσῃ καταστάσει, ἢ ἔχουσι σωματικὴν τινα ἀνωμαλίαν, οἱ δὲ γονεῖς διατελοῦσιν ἐν ἀγνοίᾳ τούτων, καίτοι ἀνήκουσιν ἐνίοτε εἰς ἀνωτέρας κοινωνικὰς τάξεις καὶ θεωροῦνται κατὰ συνθήκην ὡς παρακολουθοῦντες ἐπιμελῶς τὴν ὑγιεινὴν κατὰστασιν τῶν τέκνων των.

Ἡ κάπως ἀπροσδοκῆτως γενομένη ἀποκάλυψις αὕτη ὥθησεν ἡμᾶς εἰς ἀκριβεστέραν ἔρευναν τῶν τοιούτων περιπτώσεων, ἀποβλέπουσαν εἰς τὸ νὰ διαπιστώσῃ, κατὰ πόσον ἡ οἰκογένεια, καὶ δὴ καὶ αὕτη ἡ ἀνήκουσα εἰς τὰ ἀνώτερα κοινωνικὰ στρώματα, εἶναι πάντοτε εἰς θέσιν νὰ διαγνώσῃ τὴν ὑγιεινὴν κατὰστασιν τῶν τέκνων της καὶ νὰ λάβῃ ἔστω καὶ τὰ στοιχειωδῶς ἐνδεδειγμένα ὑγιεινὰ μέτρα πρὸς διαφύλαξιν αὐτῆς. Πρὶν ἢ προβῶμεν ὅμως εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν πορισμάτων τῆς ἐρεῦνης ταύτης, θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ παραθέσωμεν πῖνακα, ἐμφαίνοντα στατιστικῶς τὴν ἐν γένει ὑγιεινὴν κατὰστασιν τῶν μαθητῶν μας καὶ τὰς περιπτώσεις ἀποκλίσεων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ φυσιολογικοῦ.

Εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 1 πῖνακα εὔρηνται εἰς ἰδιαιτέρας στήλας αἱ περιπτώσεις ἀνωμαλιῶν καὶ ἀποκλίσεων ἀπὸ τοῦ φυσιολογικοῦ ἀπολύτως καὶ ἐπὶ τοῖς $\frac{0}{100}$ 385 μαθητῶν, ὑποβληθέντων ὑφ' ἡμῶν εἰς ἱατρικὴν ἐξέτασιν καὶ φοιτῶντων εἰς τὸ Π.Σ.Π.Α. κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1936-37, ἐξ ὧν 209 εἶναι μαθηταὶ τοῦ Δημοτικοῦ καὶ 176 τοῦ Γυμνασίου.

Παραθέτομεν ἐν πρώτοις πορίσματα, συναγόμενα ἐκ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος καὶ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ὑγιεινὴν κατὰστασιν τῶν ὑφ' ἡμῶν ἐξετασθέντων μαθητῶν:

Α'. Πορίσματα ἐπὶ τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως ἀπάντων τῶν ὑφ' ἡμῶν ἐξετασθέντων μαθητῶν (Δημοτικοῦ καὶ Γυμνασίου).

1) Ἐκ τῶν 385 ἐξετασθέντων μαθητῶν οἱ 204 (52,9 %, τ. ἔ. ποσοστὸν ὑπερβαῖνον τὸ ἥμισυ) ἔχουσιν ὀδόντας κατεστραμμένους· 2) 196 μαθηταὶ (50,9 %) πάσχουσιν ἐξ ὑπερτροφίας τῶν ἀμυγδαλῶν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν 62, οἵτινες εἶχον ὑποστῇ ἀφαίρεσιν αὐτῶν· 3) 180 (46,7 %) πάσχουσιν ἐκ διογκώσεως τῶν τραχηλικῶν ἀδέ-

νων 4) άνωμαλίας τῆς λειτουργίας τῆς θρέψεως άπαντῶσιν εἰς 143 μαθητάς (37,1 %). 5) 83 περιπτώσεις, ἤτοι ποσοστὸν ὑπερβαῖνον τὸ $\frac{1}{5}$, παρουσιάζουσιν ἐλάττωσιν τῆς ὀπτικῆς ὁξύτητος καὶ ἐν γένει άνωμαλίας τῆς διαθλαστικότητος τοῦ ὀφθαλμοῦ. 6) εἰς 60 (15,5 %) μαθητάς άπαντῶσιν ὀρθοπεδικαὶ βλάβαι καὶ κακὴ στάσις. 7) 73

ΠΙΝΑΞ 1^{ος}

Ἐμφαίνων τὴν ὑγιεινὴν κατὰστασιν τῶν μαθητῶν τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου καὶ Γυμνασίου τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1936-1937.

Ἀριθμὸς μαθητῶν Δημοτικοῦ 209+176 μαθητῶν Γυμνασίου. Σύνολον 385.

Παθήσεις καὶ σωματικαὶ άνωμαλίαι	Ἀπολύτως			Ἐπὶ τοῖς ο/ο		
	Κατανομὴ τῶν ἐπὶ μέρους περιπτώσεων			Κατανομὴ τῶν ἐπὶ μέρους περιπτώσεων		
	Δημοτικὸν	Γυμνάσιον	Σύνολον	Δημοτικὸν	Γυμνάσιον	Σύνολον
Κακὴ στάσις καὶ ὀρθοπεδ. βλάβαι	21	39	60	10.0	22.1	15.5
Νοσήματα ὀφθαλμῶν	6	13	19	2.8	7.3	4.9
Ἐλάττωσις ὀπτικῆς ὁξύτητος	36	47	83	17.2	26.7	21.2
Νοσήματα ὠτων	4	5	9	1.9	2.8	2.3
Ἐλάττωσις ἀκουστικῆς ὁξύτητος	7	11	18	3.3	6.7	4.6
Παθήσεις στοματικῆς κοιλότητος	17	23	40	8.1	13.0	10.3
Παθήσεις ὀδόντων	119	85	204	56.9	48.2	52.9
Ὑπερτροφία ἀμυγδαλῶν	126 ¹	70 ³	196	60.2	39.7	50.9
Ἀδενοειδεῖς ἐκπλαστήσεις ¹ (Παθήσεις οἰνικ. θαλάμων)	61 ²	40 ⁴	101	21.1	22.7	26.2
Διόγκωσις τραχηλικῶν ἀδένων	113	67	180	54.0	38.0	46.7
Ἀνωμαλίας θρέψεως	102	41	143	48.7	23.2	37.1
Παθήσεις καρδίας	3	10	13	1.4	5.6	3.3
Παθήσεις ἀναπνευστικοῦ συστήματος	3	8	11	1.4	4.5	2.8
Παθήσεις δέρματ. τριχωτ. κεφαλῆς	5	10	15	2.3	5.6	3.8
Νευρικαὶ νόσοι	7	22	29	3.3	12.5	7.5
Ἐλαττωματικὴ λαλιά	9	7	16	4.3	3.9	4.1
Ὑγιεῖς	9	8	17	4.3	4.5	4.4
Ὑπολειπ. ἀπὸ τοῦ κανον. βάρους	45	28	73	21.5	15.9	18.9
» » » » ἀναστήματ.	20	29	49	9.5	16.4	12.7

¹ Ἐκ τῶν 126 πασχόντων ὑπερτροφίαν τῶν ἀμυγδαλῶν εἰς 31 ἐγένετο ἀφαίρεσις αὐτῶν.

² Ὡσαύτως ἐκ τῶν 61 πασχόντων ἐξ ἀδενοειδῶν ἐκπλαστήσεων εἰς 27 ἐγένετο ἀφαίρεσις αὐτῶν.

³ Ὡσαύτως ἐκ τῶν 70 πασχόντων ἐξ ὑπερτροφίας τῶν ἀμυγδαλῶν εἰς 31 ἐγένετο ἀφαίρεσις αὐτῶν.

⁴ Ὡσαύτως ἐκ τῶν 40 πασχόντων ἐξ ἀδενοειδῶν ἐκπλαστήσεων εἰς 26 ἐγένετο ἀφαίρεσις αὐτῶν.

(18,9 %) τέλος μαθηταὶ ὑπολείπονται τοῦ κανονικοῦ βάρους καὶ 49 (12,7 %) τοῦ κανονικοῦ διὰ τὴν ἡλικίαν αὐτῶν ἀναστήματος.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς ἄλλας άνωμάλους καταστάσεις, ὡς εἶναι αἱ παθήσεις τῆς καρδίας, τῶν πνευμόνων, τοῦ δέρματος καὶ τριχωτοῦ τῆς κεφαλῆς, τῆς ἀκουστικῆς ὁξύτητος, τῆς στοματικῆς κοιλότητος, τῶν ὠτων, ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος, αὗται εἶναι ἐλάχισται.

Εἰς τὸν αὐτὸν πίνακα περιελάβομεν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀπολύτως ὑγιῶν μαθητῶν, ἐκείνων δηλαδή, οἱ ὅποιοι οὐ μόνον δὲν πάσχουσιν ἐξ ὀργανικοῦ νοσήματος, ἀλλὰ καὶ οὐδεμίαν ἀπόκλισιν ἀπὸ τοῦ φυσιολογικοῦ παρουσιάζουσιν ὡς πρὸς τὴν λειτουργίαν τῶν αἰσθήσεων καὶ ὡς πρὸς τὸ βάρος καὶ τὸ μῆκος τοῦ σώματος. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην εὐρέθησαν καθ' ὅλα ὑγιεῖς καὶ κανονικοί, καθ' ὅσον ἡδυνήθημεν νὰ διαπιστώσωμεν, ἐν μὲν τῷ Δημοτικῷ σχολείῳ 9, ἐν δὲ τῷ Γυμνασίῳ 8, ἥτοι συνολικῶς ποσοστὸν ἐλάχιστον, μόλις τὰ 4% τοῦ συνόλου.

Β'. Σύγκρισις τῶν δεδομένων τῶν μαθητῶν τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου πρὸς τὰ τῶν τοῦ Γυμνασίου:

Συγκρίνοντας τὴν ὑγιεινὴν κατάστασιν τῶν μαθητῶν τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου πρὸς τὴν τῶν γυμνασιοπαίδων, παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς:

1) Εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Γυμνασίου παρουσιάζεται μεγαλυτέρα ἀναλογία ὡς πρὸς τὴν ἐλάττωσιν τῆς ὀπτικῆς ὁξύτητος καὶ τὰς ἀνωμαλίας τῆς διαθλαστικότητος τοῦ ὀφθαλμοῦ, τὰς ὀρθοπεδικὰς βλάβας καὶ κακὴν στάσιν, δεδομένου, ὅτι ἐκ παθήσεων μὲν τῆς ὁράσεως πάσχουσιν 26,7% τῶν μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου ἔναντι 17,2% τῶν μαθητῶν τοῦ Δημοτικοῦ, ὀρθοπεδικὰς δὲ βλάβας καὶ κακὴν στάσιν ἐμφανίζουσιν 22,1% τῶν μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου ἔναντι 10% τῶν μαθητῶν τοῦ Δημοτικοῦ.

Ἡ τοιαύτη αὐξήσις τοῦ νοσήματος τῶν λειτουργιῶν τούτων ἐρμηνεύεται εὐχερῶς ἐκ τῆς παρατάσεως τοῦ σχολικοῦ βίου, συνάδει δὲ πρὸς τὴν γνώμην τοῦ γερμανοῦ Cohn καὶ τῶν λοιπῶν ὑγεινολόγων τοῦ σχολείου, κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ ἀποφοιτῶντες ἐκ τοῦ σχολείου παῖδες προβιάζονται καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ κατὰ τὸν βαθμὸν εἰς τὴν μυωπίαν καὶ ἐν γένει τὰς ἀνωμαλίας τῆς διαθλαστικότητος τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὡς καὶ εἰς τὰς ὀρθοπεδικὰς βλάβας καὶ τὴν κακὴν στάσιν.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀνάγκη νὰ ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν τῶν παρ' ἡμῖν, διότι οἱ μαθηταὶ τοῦ Π.Σ.Π.Α., εἰς τοὺς ὁποίους παρετηρήθη, καὶ εἰς εὐπόρους καὶ μορφωμένους οἰκογενείας ἀνήκουσι καὶ εἰς σχολεῖον φοιτῶσιν, ἐνῶ λαμβάνεται πρόνοια τηρήσεως πάντων, κατὰ τὸ δυνατόν, τῶν κανόνων τῆς ὑγιεινῆς. Δὲν ὑπάρχει ἄρα ἀμφιβολία, ὅτι εἰς ἄλλα σχολεῖα, ὑπὸ δυσμενεστέρας συνθήκας λειτουργοῦντα καὶ μαθητὰς ἀπορωτέρων τάξεων περιλαμβάνοντα, ἡ τοιαύτη δυσμενὴς ἐπίδρασις τοῦ σχολικοῦ βίου θὰ εἶναι μεγαλυτέρα.

2) Εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου παρουσιάζονται συχνότερον παθήσεις ὑπερτροφίας τῶν ἀμυγδαλῶν, ἀδενοειδεῖς ἐκβλαστήσεις, διαταραχαὶ τῆς θρέψεως, διόγκωσις τραχηλικῶν ἀδένων καὶ ἐλάττωσις τοῦ βάρους. Οὕτω ἐπὶ συνόλου 209 μαθητῶν, οἱ 126 (60,2%) πάσχουσιν ἐξ ὑπερτροφίας τῶν ἀμυγδαλῶν—συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν 31, οἵτινες ὑπέστησαν ἀφαίρεσιν τούτων—102 (48,7%) ἀνωμαλίαν περὶ τὴν θρέψιν, 113 (54,0%) διόγκωσιν τῶν τραχηλικῶν ἀδένων, 61 (29,1%)

ἔχουσιν ἀδενοειδεῖς ἐκβλαστήσεις—συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν 27, οἵτινες ὑπέστησαν ἀφαίρεσιν τούτων—45 (21,5 %) ὑπολείπονται τοῦ κανονικοῦ βάρους, 119 (56,9 %) τέλος ἔχουσι παθήσεις τῶν ὀδόντων.

Ἐνῶ ἐκ παραλλήλου ἐπὶ 176 ἐν συνόλῳ μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου, 70 ἐξ αὐτῶν (39,7 %) πάσχουσιν ἐξ ὑπερτροφίας τῶν ἀμυγδαλῶν, 40 (22,7 %) ἐξ ἀδενοειδῶν ἐκβλαστήσεων καὶ παθήσεων τῶν ρινικῶν θαλάμων—συμπεριλαμβανομένων 31 ὑποστάντων ἀφαίρεσιν τῶν ἀμυγδαλῶν καὶ 26 ὑποστάντων ἀφαίρεσιν τῶν ἀδενοειδῶν ἐκβλαστήσεων—67 (38,0 %) ἐκ διογκώσεως τῶν τραχηλικῶν ἀδένων, 28 (15,6 %) ὑπολείπονται τοῦ κανονικοῦ βάρους, τέλος δ' εἰς ἑτέρους 85 (48,2 %) ἀπαντῶσι παθήσεις τῶν ὀδόντων.

Ἡ παρὰ τοῖς μαθηταῖς τοῦ Γυμνασίου παρατηρουμένη αὕτη μείωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πασχόντων ἐξ ἀδενοειδῶν ἐκβλαστήσεων, ὑπερπλασίας τῶν ἀμυγδαλῶν καὶ ἀντιδράσεως τῶν τραχηλικῶν ἀδένων, δέον ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν σὺν τῇ προόδῳ τῆς ἡλικίας ἀρχομένην φυσιολογικὴν ὑποχώρησιν καὶ ἀτροφίαν τοῦ λεμφατικοῦ συστήματος, κύριον μέρος τοῦ ὁποίου ἀποτελοῦσιν, ὡς γνωστόν, αἱ ἀδενοειδεῖς ἐκβλαστήσεις καὶ αἱ ἀμυγδαλαί. Ἡ ὑποχώρησις πρὸς τούτοις τῆς διογκώσεως τῶν τραχηλικῶν ἀδένων ὑφίεται ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὴν καὶ φυσιολογικῶς ἐπερχομένην ἀτροφίαν των, ἀφ' ἑτέρου δ' εἰς τὰς συνεπεῖα ἀτροφίας τῶν ἀδενοειδῶν ἰδίᾳ ἐκβλαστήσεων μὴ ἐπισυμβαινούσας πλέον φλεγμονὰς τοῦ ρινοφάρυγγος.

Γ'. *Πορίσματα ἐπὶ τῶν ἀγνοουμένων ὑπὸ τῆς οἰκογενείας νοσημάτων τῶν παιδων καὶ παρεκκλίσεων αὐτῶν ἐκ τοῦ φυσιολογικοῦ.*

Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὸ κύριον μέρος τῆς παρουσίας ἀνακοινώσεως, ἐν ᾗ θὰ ἐξετάσωμεν, ἂν καὶ κατὰ πόσον αἱ οἰκογένειαι τῶν μαθητῶν διατελοῦσιν ἐν γνώσει τῆς ἀκριβοῦς ὑγιεινῆς καταστάσεως αὐτῶν. Πρὸς τοῦτο συνετάξαμεν τὸν ὑπ' ἀριθ. 2 πῖνακα, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐμφαίνεται τὸ ποσοστὸν τῶν ὑπὸ τῆς οἰκογενείας ἀγνοουμένων νοσημάτων ἢ σοβαρῶν ἀποκλίσεων ἀπὸ τοῦ φυσιολογικοῦ.

Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου συνάγεται, ὅτι εἰς πλείστας περιπτώσεις ἡ οἰκογένεια ἀγνοεῖ παθήσεις τῶν τέκνων αὐτῆς, καὶ δὴ οὐ μόνον παθήσεις τελούσας ἐν λανθανούσῃ καταστάσει, ἀλλὰ καὶ ἀνωμαλίας περὶ τὴν διάπλασιν τοῦ σώματος, ὑποπιπτούσας εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ προσεκτικοῦ παρατηρητοῦ.

Συγκεκριμένως δὲ συνάγονται κατὰ σχολεῖα τὰ ἀκόλουθα πορίσματα:

Α'. *Δημοτικὸν σχολεῖον:*

1. Ἐπὶ 36 περιπτώσεων παιδῶν, παρουσιαζόντων ἀνωμαλίας περὶ τὴν ὄρασιν, εἰς τὰς 27 (75,0 %, ἤτοι τὰ $\frac{3}{4}$ τοῦ συνόλου) ἡγνοοῦντο αὐταὶ παντελῶς ὑπὸ τῆς οἰκογενείας.

2. Ἐπὶ 113 περιπτώσεων παιδῶν, πασχόντων ἐκ διογκώσεως τῶν τραχηλικῶν ἀδένων, εἰς τὰς 52 (46,0 %) ἡ οἰκογένεια διετέλει ἐν ἀγνοίᾳ τῆς παθήσεως.

3. Ἐξ 126 περιπτώσεων ὑπερτροφίας τῶν ἀμυγδαλῶν αἱ 27 (21,4 %) ἡγνοοῦντο ὑπὸ τῶν γονέων.

4. Ἐπὶ 61 περιπτώσεων ἀδενοειδῶν ἐκβλαστήσεων αἱ 14 (23,0 %) ἡγνοοῦντο ὑπὸ τῆς οἰκογενείας.

ΠΙΝΑΞ 2ος

Ἐμφαίνων τὰς γνωστὰς καὶ ἡγνοούμενας ὑπὸ τῆς οἰκογενείας παρεκκλίσεις ἐκ τοῦ φυσιολογικοῦ τῶν μαθητῶν τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου Π. Α. ἀπολύτως καὶ ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1936-1937.

Παθήσεις καὶ σωματικαὶ ἀνωμαλίαι	ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ						ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ					
	Παρέκκλισις ἐκ τοῦ φυσιολογ.						Παρέκκλισις ἐκ τοῦ φυσιολογ.					
	Ἀπολύτως			Ἐπὶ τοῖς %			Ἀπολύτως			Ἐπὶ τοῖς %		
	Γνωστὰ εἰς οἰκογένειαν	ἡγνοῶστοι εἰς οἰκογένειαν	Σύνολον	Γνωστὰ εἰς οἰκογένειαν	ἡγνοῶστοι εἰς οἰκογένειαν		Γνωστὰ εἰς οἰκογένειαν	ἡγνοῶστοι εἰς οἰκογένειαν	Σύνολον	Γνωστὰ εἰς οἰκογένειαν	ἡγνοῶστοι εἰς οἰκογένειαν	
Κακὴ στάσις καὶ ὀρθοπεδ. βλάβαι	4	17	21	19.0	80.9		18	21	39	46.1	53.8	
Νοσήματα ὀφθαλμῶν	4	2	6	66.6	33.3		11	2	13	84.6	15.3	
Ἐλάττωσις ὀπτικῆς ὁξύτητος	9	27	36	25.0	75.0		28	19	47	59.5	40.4	
Νοσήματα ὠτων	4	—	4	100.0	—		5	—	5	100.0	—	
Ἐλάττωσις ἀκουστικῆς ὁξύτητος	2	5	7	28.5	71.4		5	6	11	45.4	54.5	
Παθήσεις στοματικῆς κοιλότητος	13	4	17	76.4	23.5		14	9	23	60.8	39.1	
Παθήσεις ὀδόντων	103	16	119	86.5	13.4		71	14	85	83.5	16.4	
Ἑπερτροφία ἀμυγδαλῶν	99	27	126	78.5	21.4		54	16	70	77.1	22.8	
Ἀδενοειδεῖς ἐκβλαστήσεις (Παρεκκλίσεις οἰν. διαφράγματος)	47	14	61	77.0	23.0		34	6	40	85.0	15.0	
Διόγκωσις τραχηλικῶν ἀδένων	61	52	113	53.9	46.0		29	38	67	43.2	56.7	
Ἀνωμαλίας θρόψεως	83	19	102	81.3	18.6		33	8	41	80.4	19.5	
Παθήσεις καρδίας	2	1	3	66.6	33.3		6	4	10	60.0	40.0	
Παθήσεις ἀναπνευστικοῦ συστήματος	3	—	3	100.0	—		8	—	8	100.0	—	
Παθήσεις δέρματος τριχωτ. κεφαλῆς	5	—	5	100.0	—		10	—	10	100.0	—	
Νευρικαὶ νόσοι	7	—	7	100.0	—		22	—	22	100.0	—	
Ἐλαττωματικὴ λαλία	9	—	9	100.0	—		7	—	7	100.0	—	
Ὑπολειπ. ἀπὸ τοῦ κανον. βάρους	10	35	45	22.2	77.7		18	10	28	64.2	35.7	
» » » » ἀναστήματ.	2	18	20	10.0	90.0		17	12	29	58.6	41.3	

5. Ἐκ τῶν 21 περιπτώσεων παιδῶν, πασχόντων ἐξ ὀρθοπεδικῶν βλαβῶν ἢ δεικνυόντων ἐλαττώματα περὶ τὴν στάσιν, αἱ 17 (80,9 %) ἦσαν ἡγνοῶστοι εἰς τὴν οἰκογένειαν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δύναται τις νὰ συναγάγῃ, ὅτι αἱ ὑπὸ τῆς οἰκογενείας ἡγνοούμεναι περιπτώσεις διαφόρων νοσημάτων καὶ ἀποκλίσεων πλησιάζουσι τὸ $\frac{1}{3}$ τοῦ συνόλου τῶν περιπτώσεων.

Β'. Γυμνάσιον: Αἱ αὐταὶ περίπου ἀναλογίαι παρατηροῦνται καὶ ἐν τῷ Γυμνασίῳ. Οὕτως;

1. Ἐπὶ 47 περιπτώσεων ἀνωμαλιῶν περὶ τὴν ὄρασιν αἱ 19 (40,4 %) ἡγνοοῦντο ὑπὸ τῆς οἰκογενείας.

2. Ἐπὶ 40 περιπτώσεων παίδων, πασχόντων ἐξ ἀδενοειδῶν ἐκβλαστήσεων, αἱ 6 (15,0 %) ἡγνοοῦντο τελείως ὑπὸ τῆς οἰκογενείας.

3. Ἐξ 70 περιπτώσεων μαθητῶν, πασχόντων ὑπερτροφίαν τῶν ἀμυγδαλῶν, αἱ 16 (22,8 %) ἦσαν ἄγνωστοι εἰς τοὺς γονεῖς.

4. Μεγίστη εἶναι καὶ ἡ ἀναλογία τῆς ἀγνοίας τῶν γονέων εἰς περιπτώσεις ὀρθοπεδικῶν βλαβῶν. Τοιουτοτρόπως ἐπὶ 39 περιπτώσεων μαθητῶν, ἐχόντων ἡμαρτημένην στάσιν καὶ ὀρθοπεδικὰς βλάβας, αἱ 21 (33,8 %) δὲν εἶχον τύχει τῆς προσοχῆς τῆς οἰκογενείας.

Γ'. Ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω συνάγομεν καὶ τὰ ἐπόμενα γενικώτερα συμπεράσματα.

Γενικῶς εἰπεῖν, ἐκ τῶν δεδομένων τῶν παρατιθεμένων πινάκων καταδείκνυται, ὅτι αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ οἰκογένεια ἀγνοεῖ παθήσεις ἢ ἄλλας σωματικὰς ἀνωμαλίας τῶν τέκνων αὐτῆς, πᾶν ἄλλο ἢ σπάνια εἶναι. Πόσον δ' ὀλεθρίας συνεπειὰς διὰ τὴν περαιτέρω σωματικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ διατήρησιν τῆς υἱείας τῶν μαθητῶν δύναται νὰ ἔχη ἡ τοιαύτη ἀγνοία, εἶναι εὐκόλον πᾶς τις νὰ ἐννοήσῃ. Π.χ. οὐδεὶς ἀγνοεῖ, ὅτι μυωπία μικροῦ βαθμοῦ, μὴ τυγχάνουσα ἐγκαίρως τῆς δεούσης ἐπιμελείας καὶ φροντίδος, καταλήγει σὺν τῷ χρόνῳ εἰς σοβαρωτάτας διαταραχὰς τῆς ὁράσεως (μυωπίαν, ἀνωμαλίαν τῆς διαθλαστικότητος τοῦ ὀφθαλμοῦ). Ἔτι σοβαρώτεραι εἶναι αἱ συνέπειαι, ἃς συνεπάρχονται βλάβαι τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ὡς καὶ ἄλλων ὀργάνων, ὅταν δὲν τυγχάνωσιν ἐγκαίρου διαγνώσεως καὶ θεραπείας (ὑπερτροφία τῶν ἀμυγδαλῶν, διόγκωσις τῶν τραχηλικῶν ἀδένων, ἀνωμαλίας περὶ τὴν θρῆψιν, βλάβαι τῶν ὀδόντων, ἀδενοειδεῖς ἐκβλαστήσεις). Εἶναι δὲ ἀποδεδειγμένον, ὅτι πνευματικὴ ὑστέρησις, σωματικαὶ καὶ ψυχικαὶ ἀνωμαλίας, δυστροπία χαρακτῆρος, νευρικότης, ἀδυναμία συγκεντρώσεως τῆς προσοχῆς, βαρυηκοΐα καὶ ἄλλα πολλὰ ὀφείλονται πολλάκις εἰς τὰς ἀδενοειδεῖς ἐκβλαστήσεις, ἢ ἀγνοία καὶ ἢ μὴ ἐγκαίρως θεραπεία τῶν ὁποίων συντελεῖ εἰς τὸν σχηματισμὸν ἐσφαλμένης εἰκόνης τῆς ἀτομικότητος τῶν μαθητῶν καὶ καθιστᾷ αὐτοὺς ὁσημέραι περισσότερον ἀνωμάλους. Ἐπίσης εἶναι γνωστόν, ὅτι πολλαὶ σοβαραὶ παθήσεις, ἀποστήματα διάφορα, τοῦ ἐγκεφάλου ἔτι, δοθιήνωσις, σηψαιμία, ρευματισμός, λιθιάσεις, ἐνδοκαρδίτις, νεφρίτις, ἀρθρίτις κλπ. ἔχουσι τὴν πηγὴν των εἰς στόματα ἀκάθαρτα, εἰς ἐστίας φλεγμονούσας καὶ πλήρεις μικροβίων πάσης φύσεως.

Ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν τὸ γενικώτερον πόρισμα, ὅτι οἱ γονεῖς, καὶ ἐν αἷς ἀκόμη περιπτώσεσι τὸ τέκνον αὐτῶν ἐμφανίζεται ἐξωτερικῶς

ὕγιες καὶ οὐδὲν παράπονον ἐκδηλοῦ περὶ τῆς σωματικῆς αὐτοῦ καταστάσεως, δὲν πρέπει νὰ ἐπαναπαύωνται ἐπὶ τῶν φαινομένων τούτων, ἅτινα πολλάκις εἶναι ἀπατηλά, ἀλλ' ἀνάγκη ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ προστρέχωσιν εἰς τοὺς εἰδικούς, ἐφ' ὅσον εἶναι εὐποροί. Προκειμένου δὲ περὶ τῶν τέκνων τῶν ἀπόρων λαϊκῶν τάξεων, ἡ Σχολικὴ Ὑγεινὴ πρέπει νὰ συνδυάζεται μετ' ἔργων καὶ ἰδρυμάτων Σχολικῆς Ἀντιλήψεως πρὸς διάγνωσιν, θεραπείαν καὶ ἐξυγίανσιν ὅλων αὐτῶν τῶν νοσηρῶν καταστάσεων (ἀντιτραχωματικὸν ἱατρεῖον, σχολικὸν ὀδοντοῖατρεῖον, παιδικὰ ἐξοχαί, μαθητικὰ συσσίτια, ὑπαίθρια σχολεῖα κλπ.).

Ἐνταῦθα θεωροῦμεν ὑποχρέωσιν ἡμῶν νὰ εὐχαριστήσωμεν τὴν ἐπιμελήτριαν τοῦ Ἐργαστηρίου τῆς Πειραματικῆς Παιδαγωγικῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Αἰκατερίνην Στριφτοῦ-Κριαρᾶ διὰ τὴν πολύτιμον συνεργασίαν καὶ συμβολὴν τῆς κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ συλλεγέντος ὑφ' ἡμῶν ἐπιστημονικοῦ ὕλικου.

R É S U M É

La communication de M. Papaïoannou a comme sujet l'état de santé des élèves de l'École Expérimentale de l'Université d'Athènes, les cas anormaux et non physiologiques qui sont ignorés de leurs familles. Comme base de ces recherches, effectuées sur 385 observations (209 élèves de l'École primaire et 176 de l'École secondaire), a servi la fiche individuelle de santé de l'élève qui est conservée à l'École Expérimentale. Cette fiche individuelle comporte toutes les données de l'examen médical de l'élève, ainsi que des éléments pris au journal d'observations tenu par l'auteur, dans lequel journal il inscrit tout ce qui concerne sa collaboration avec les parents des écoliers.

Les conclusions du docteur ont été établies au moyen d'un travail statistique, d'une élaboration approfondie de ces données qui figurent en tableaux statistiques et qui peuvent être résumées comme suit:

1. Conclusions se rapportant à l'état de santé de tout, les élèves de l'École examinés par lui et qui montrent le pourcentage des cas anormaux, ce pourcentage dépassant en plusieurs points les 50 % du total.

2. Comparaison des données des élèves de l'École primaire et secondaire d'où il résulte que chez les élèves de l'École secondaire une plus forte diminution de l'acuité de la vue est constatée ainsi que des anomalies de réfractivité de l'œil, des lésions orthopédiques et une tenue défectueuse, tandis que d'un autre côté chez les élèves de l'École primaire les affections d'hypertrophie des amygdales, les végétations adénoïdes, les troubles de la nutrition, les gonflements des ganglions cervicaux et la diminution du poids sont plus fréquentes.

3. Conclusions se rapportant aux cas non physiologiques ignorés par les familles des enfants. L'auteur en terminant et en se basant sur une éla-

boration statistique des données arrive à la conclusion générale que la famille ignore très souvent les affections et autres anomalies corporelles de l'enfant.

ΒΙΟΛΟΓΙΑ.—Χημικαὶ καὶ Μικροβιολογικαὶ ἔρευναι ἐπὶ παστεριωθέντος γάλακτος ὑπὸ Ν. Κλεισιούνη,* Ἀνεκοινώθη ὑπὸ κ. Γ. Ἰωακείμογλου.

Ἡ ἀπόδειξις τῆς lege artis γενομένης παστεριώσεως, δηλαδή ἡ θέρμανσις ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν εἰς 145°-150°F (ἤτοι 62,7°-65,5°C.) καὶ ἡ ἄμεσος αὐτοῦ ψύξις κατόπιν εἰς θερμοκρασίαν οὐχὶ ἀνωτέραν τῶν 55°F (ἤτοι 12,7°C.), (πρβλ. τὰς διατάξεις τοῦ ἀγγλικοῦ Ὑπουργείου Ὑγιεινῆς)¹ ἔχει ὑψίστην σημασίαν ἀπὸ ὑγειονομικῆς ἀπόψεως, διότι πρακτικῶς ἐπαρκεῖ διὰ νὰ φονεύσῃ τοὺς παθογόνους μικροοργανισμοὺς καὶ δὴ τὰ βακτηρίδια τῆς φυματιώσεως, διφθερίτιδος, τύφου, παρατύφου κλπ.

Βεβαίως εἶναι δυνατόν διὰ παρακολούθησεως τῆς θερμοκρασίας εἰς ἣν ἐκτίθεται τὸ γάλα κατὰ τὴν παστερίωσιν νὰ κρίνῃ τις ἂν ἡ παστερίωσις ἐγένετο κανονικῶς ἢ ὅχι. Ὡς γνωστὸν διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπάρχουν ἐγκαταστάσεις, ὅπου εἶναι δυνατόν νὰ ἀναγράφεται αὐτομάτως, ἡ θερμοκρασία εἰς τὴν ὁποίαν γίνεται ἡ παστερίωσις. Ἐν τούτοις εἶναι δυνατόν, ὅταν τὰ μηχανήματα δὲν λειτουργοῦν καλῶς ἢ τὰ θερμόμετρα δὲν εἶναι ἀκριβῆ ἢ ἐξ ἀπροσεξίας τοῦ προσωπικοῦ, τὸ παστεριωθὲν γάλα νὰ μὴ πληροῖ τοὺς ἀνω ὅρους.

Δι' ἀπλῶν χημικῶν μεθόδων δυνάμεθα νὰ ἀνιχνεύσωμεν, ἐὰν ἐν γάλα ἔχῃ βρασθῇ ἢ ὅχι. (Ἀντίδρασις ἱεροξύλου κλπ.)² Τὴν παστερίωσιν τοῦ γάλακτος δὲν δυνάμεθα νὰ ἀνιχνεύσωμεν διὰ τοιούτων μεθόδων.

Ὁ H. Zeller³ ἀναφέρει ὅλας τὰς γνωστὰς μεθόδους διὰ τὴν ἀνίχνευσιν τῆς παστεριώσεως. Αἱ μέθοδοι αὗται εἶναι διαφόρων εἰδῶν :

1. Μικροσκοπικαί, βακτηριολογικαὶ καὶ ὁρολογικαί.
2. Μέθοδοι, στηριζόμεναι ἐπὶ τῶν φυσικῶν ἰδιοτήτων τοῦ γάλακτος.
3. Μέθοδοι στηριζόμεναι ἐπὶ τῆς ἐρεῦνης τῶν φυρμάτων τοῦ γάλακτος.
4. Μέθοδοι στηριζόμεναι ἐπὶ τῶν ἀλλοιώσεων τῶν λευκωμάτων τοῦ γάλακτος κατὰ τὴν θέρμανσιν.

Δυστυχῶς δι' οὐδεμιᾶς ἐξ ὧν αὐτῶν τῶν μεθόδων ὡς συνάγει καὶ ὁ Zeller³ δὲν δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν μετ' ἀσφαλείας ἐὰν ἐν γάλα παρέμεινε πράγματι ἐπὶ 30' εἰς 62-65°C. ἐπαστεριώθῃ δηλαδή lege artis.

Πρὸ 3 ἐτῶν οἱ H. Kay καὶ W. R. Graham^{9, 10, 11}, περιέγραψαν μίαν νέαν μέθodon διὰ τῆς ὁποίας εἶναι δυνατόν νὰ ἀνιχνευθῇ ἀσφαλῶς ἐὰν ἐν γάλα ἔχῃ παστεριωθῇ

* N. KLISSIUNIS. — Chemische und Bakteriologische Untersuchungen bei pasteurisierter Milch.